

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав)

23 февруари 2010 година*

По дело C-480/08

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 234 ЕО от Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Обединено кралство) с акт от 10 октомври 2008 г., постъпил в Съда на 7 ноември 2008 г., в рамките на производство по дело

Maria Teixeira

срещу

London Borough of Lambeth,

Secretary of State for the Home Department,

* Език на производството: английски.

СЪДЪТ (голям състав),

състоящ се от: г-н V. Skouris, председател, г-н J. N. Cunha Rodrigues, г-н K. Lenaerts, г-н J.-C. Bonichot и г-жа P. Lindh, председатели на състави, г-н C. W. A. Timmermans, г-н A. Rosas (докладчик), г-н K. Schiemann, г-н P. Küris, г-н E. Juhász, г-н L. Bay Larsen, г-н T. von Danwitz и г-н Ал. Арабаджиев, съдии,

генерален адвокат: г-жа J. Kokott,
секретар: г-н K. Malacek, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 2 септември 2009 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за г-жа Teixeira, от г-н R. Gordon, QC, и г-н A. Berry, barrister, упълномощени от г-жа N. Clarkson, solicitor,

- за London Borough of Lambeth, от г-н T. Vanhegan, barrister,

- за правителството на Обединеното кралство, от г-жа V. Jackson, в качеството на представител, подпомагана от г-н C. Lewis, QC,

- за датското правителство, от г-н J. Liisberg и г-н R. Holdgaard, в качеството на представители,
- за португалското правителство, от г-н L. Fernandes и г-жа M. F. Pinheiro, в качеството на представители,
- за Комисията на Европейските общности, от г-жа D. Maidani и г-н M. Wilderspin, в качеството на представители,
- за Надзорния орган на ЕАСТ, от г-н N. Fenger, както и от г-жа L. Armati и г-жа I. Nauger, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 20 октомври 2009 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 12 от Регламент (ЕИО) № 1612/68 на Съвета от 15 октомври 1968 година относно свободното движение на работници в Общността (ОВ L 257, стр. 2; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 11), изменен с Регламент (ЕИО) № 2434/92 на Съвета от 27 юли 1992 г. (ОВ L 245, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 2, стр. 234, наричан по-нататък „Регламент № 1612/68“), и на Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО (ОВ L 158, стр. 77 и поправки

ОВ L 229 2004 г., стр. 35, ОВ L 197, 2005 г., стр. 34, както и ОВ L 204, 2007 г., стр. 28; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 56).

- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-жа Teixeira, от една страна, и London Borough of Lambeth (община Lambeth, Лондон) и Secretary of State for the Home Department, от друга, по повод отхвърлянето от посочената община на молбата на г-жа Teixeira за отпускане на помощ за жилищно настаняване.

Правна уредба

Правна уредба на Европейския съюз

- 3 Пето съображение от Регламент № 1612/68 гласи следното:

„като има предвид, че за да може правото на свободно движение да бъде упражнявано по обективни стандарти, свободно и достойно, е необходимо да бъде осигурено фактически и юридически равно третиране по отношение на всички въпроси, свързани с действителното осъществяване на дейности като наети лица и до правото на жилище, а също така, че трябва да бъдат премахнати пречките за мобилността на работниците, в частност правото на работника да бъде заедно със своето семейство и условията за интегриране на това семейство в приемащата страна.“

4 Член 10 от Регламент № 1612/68 гласи:

„1. Независимо от тяхното гражданство, имат право да се [установяват] заедно с работник гражданин на държава членка, нает на работа на територията на друга държава членка следните лица:

- а) съпруг/а и техни низходящи, на възраст под 21 години или издържани от тях;

- б) издържани роднини по възходяща линия на работника и на съпруг/а.

2. Държавите членки улесняват приемането на всеки член на семейството извън разпоредбите на параграф 1, ако е издържан от посочения по-горе работник или живее в неговото домакинство в страната, от която идва.

3. За целите на параграфи 1 и 2 работникът трябва да разполага с такова жилище за своето семейство, което се смята нормално за работниците местни граждани в региона, където е нает на работа; тази разпоредба обаче не трябва да поражда дискриминация между работниците местни граждани и работниците от други държави членки.“

5 Член 11 от Регламент № 1612/68 предвижда:

„Когато гражданин на държава членка извършва дейност като наето или самостоятелно заето лице на територията на друга държава членка, неговият

съпруг и децата му на възраст под 21 години или издържани от него имат право да започват дейност като наети лица на цялата територия на същата държава дори ако не са граждани на никоя държава членка.“

6 Съгласно член 38, параграф 1 от Директива 2004/38 членове 10 и 11 от Регламент № 1612/68 се отменят, считано от 30 април 2006 г.

7 Член 12 от Регламент № 1612/68, който не е сред отменените с Директива 2004/38 разпоредби от този регламент, предвижда:

„Децата на гражданин на държава членка, който е или е бил нает на работа на територията на друга държава членка, се допускат до общото образование в тази държава, курсовете за производствено и професионално обучение както гражданите на тази държава, ако тези деца пребивават на нейна територия.

Държавите членки трябва да насърчават всички усилия, насочени към предоставяне възможност на тези деца да посещават такива курсове при най-добрите възможни условия.“

8 Съображения 3 и 16 от Директива 2004/38 гласят, както следва:

„(3) Гражданството на Съюза следва да бъде основният статус на гражданите на държавите членки, когато те упражняват правото си на свободно движение и пребиваване. Поради това е необходимо да се кодифицират и преразгледат съществуващите инструменти на Общността, в които поотделно се разглеждат работници, самостоятелно заети лица, както

и студенти и други незаети с трудова дейност лица, за да се опрости и укрепи правото на свободно движение и пребиваване на всички граждани на Съюза.

[...]

(16) При условие че бенефициентите на правото на пребиваване не са станали неприемлива тежест за системата за социално подпомагане на приемащата държава членка, те не следва да бъдат експулсирани. Поради това мярката експулсиране не трябва да бъде автоматично последствие от прибягване до услугите на системата за социално подпомагане от страна на лицето. Приемащата държава членка трябва да установи дали става дума за временни трудности и трябва да вземе предвид продължителността на пребиваване, личните обстоятелства и размера на отпуснатите социални помощи, за да прецени дали бенефициентът е станал неприемлива тежест за нейната система за социално подпомагане и дали да пристъпи към неговото/нейното експулсиране. При никакви обстоятелства не трябва да се приема мярката експулсиране по отношение на работници, самостоятелно заети лица или търсещи работа лица съгласно определението на Съда на Европейските общности, с изключение на случаите, когато това е свързано с обществения ред или обществената сигурност.“

- 9 Правото на пребиваване за повече от три месеца на гражданите на Съюза в държава членка, на която те не са граждани, се урежда в член 7 от Директива 2004/38. Съгласно параграф 1 от същия член:

„Всички граждани на Съюза имат право да пребивават на територията на друга държава членка за срок, по-дълъг от три месеца, ако те:

- а) са работници или самостоятелно заети лица в приемащата държава членка;
или

б) притежават достатъчно средства за себе си и за членовете на семейството си, с цел да не се превърнат в тежест за системата за социално подпомагане на приемащата държава членка през времето си на пребиваване и притежават пълно здравно застрахователно покритие в приемащата държава членка; или

в) са записани в частно или държавно учебно заведение, акредитирано или финансирано от приемащата държава членка въз основа на нейното законодателство или административна практика, с основната цел да преминат курс на обучение, включително професионално обучение, и

притежават пълно здравно застрахователно покритие в приемащата държава членка и убедят съответните национални власти, посредством декларация или други равностойни средства, избрани от тях, че притежават достатъчни финансови средства за себе си и за членовете на семейството си, с цел да не се превърнат в тежест за системата за социално подпомагане на приемащата държава членка през времето си на пребиваване; или

г) са членове на семейството, придружаващи или присъединяващи се към гражданин на Съюза, който отговаря на условията, посочени в букви а), б) или в).“

10 Параграф 3 от озаглавения „Запазване на правото на пребиваване на членове на семейството в случай на смърт или отпътуване на гражданина на Съюза“ член 12 от Директива 2004/38 гласи:

„Отпътуването на гражданина на Съюза от приемащата държава членка или неговата [...] смърт не води до загуба на правото на пребиваване на неговите [...] деца или на родителя, който [в действителност упражнява родителските права

върху тях], независимо от националността [им], ако децата пребивават в приемащата държава членка и са записани в учебно заведение, с цел да учат в него, до приключването на тяхното обучение.“

- 11 Член 16 от посочената директива предвижда, че гражданите на Съюза, които са пребивавали законно в приемащата държава членка в продължение на непрекъснат срок от пет години, имат право на постоянно пребиваване на нейна територия.
- 12 Член 24, параграф 1 от Директива 2004/38 по-специално предвижда, че всички граждани на Съюза, които пребивават въз основа на тази директива на територията на приемащата държава членка, се ползват с третиране, еднакво с третирането на гражданите на тази държава членка в рамките на обхвата на приложение на Договора за ЕО.
- 13 Както следва от член 40, параграф 1, първа алинея от Директива 2004/38, държавите членки трябва да приемат необходимите закони, подзаконови и административни разпоредби, за да се съобразят с директивата до 30 април 2006 г.

Национална правна уредба

- 14 Разпоредбите на Директива 2004/38 са транспонирани в правния ред на Обединеното кралство с Правилника за имиграцията (Европейско икономическо пространство) (Immigration (European Economic Area) Regulations 2006) от 2006 година.
- 15 Що се отнася до помощта за жилищно настаняване, в раздел VII от Закона за жилищното настаняване от 1996 година (Housing Act 1996) се предвижда помощ за жилищно настаняване за отговарящите на изискванията лица, които са бездомни и отговарят на определени условия.

- 16 Тази помощ е подробно уредена в Правилника за отпускане на помощи за жилищно настаняване и за бездомни лица (Англия) (Allocation of Housing and Homelessness (Eligibility) (England) Regulations 2006) от 2006 г.
- 17 Според сведенията от акта за преюдициално запитване, за да има молителят право на помощ за жилищно настаняване по силата на член 6 от последния правилник, отнасящ се до идващите от чужбина лица, които не подлежат на имиграционен контрол, той трябва едновременно да има право на пребиваване и обичайно да пребивава в Обединеното кралство.
- 18 В този контекст като лица с право на пребиваване в Обединеното кралство освен британските граждани трябва да се разглеждат по-специално гражданите на държавите членки, които по силата на правото на Съюза упражняват право на влизане на територията на Обединеното кралство и на дългосрочно пребиваване там.
- 19 От релевантните национални разпоредби е видно, че правото на г-жа Teixeira да получи помощ за жилищно настаняване зависи от това дали тя има право на пребиваване в Обединеното кралство, предоставено от правото на Съюза.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 20 Португалската гражданка г-жа Teixeira пристига в Обединеното кралство през 1989 г. със съпруга си, също португалски гражданин, и работи в тази държава членка между 1989 г. и 1991 г. Тяхната дъщеря, Patricia, е родена там на 2 юни 1991 г. Г-жа Teixeira и съпругът ѝ впоследствие се развеждат, но и двамата остават в Обединеното кралство.

- 21 След 1991 г. г-жа Teixeira работи с прекъсвания в Обединеното кралство. Към момента, когато Patricia започва своето обучение в Обединеното кралство, г-жа Teixeira не упражнява професионална дейност, но работи през различни периоди от обучението на дъщеря си. Последната ѝ работа в Обединеното кралство е в началото на 2005 г.
- 22 На 13 юни 2006 г. по съдебен ред се решава, че Patricia трябва да живее със своя баща, но може да поддържа отношения с майка си в желаната от нея степен. През ноември 2006 г. Patricia се записва на курс за детска възпитателка във Vauxhall Learning Centre в Lambeth. През март 2007 г. Patricia отива да живее при майка си.
- 23 На 11 април 2007 г. г-жа Teixeira подава молба за получаване на помощ за жилищно настаняване за бездомни лица на основание раздел VII от Закона за жилищното настаняване от 1996 г. Твърдението ѝ, че има право на пребиваване в Обединеното кралство, се основава по-специално на тълкуването на член 12 от Регламент № 1612/68 от Съда в Решение от 17 септември 2002 г. по дело Baumbast и R (C-413/99, Recueil, стр. I-7091).
- 24 Според компетентното длъжностно лице от London Borough of Lambeth г-жа Teixeira не може да получи помощ за жилищно настаняване и поради това то отхвърля молбата ѝ.
- 25 Г-жа Teixeira обжалва решението за отхвърляне пред длъжностното лице, което разглежда жалбите, като същото потвърждава първоначалното решение, приемайки че член 12 от Регламент № 1612/68 е изменен с Директива 2004/38 и че след като не е икономически самостоятелна, г-жа Teixeira не може да твърди, че има право на пребиваване на основание този член.

26 Г-жа Teixeira обжалва това решение пред County Court.

27 Пред тази юрисдикция г-жа Teixeira признава, че няма право на пребиваване на основание член 7, параграф 1 от Директива 2004/38, не отговаря на предвидените в член 7, параграф 3 от тази директива условия, за да се разглежда като запазила качеството на работник, както и че няма право на постоянно пребиваване на основание член 16 от посочената директива.

28 Според нея единственото основание, което тя има, за да иска право на пребиваване в Обединеното кралство, е обстоятелството, че дъщеря ѝ се обучава там и има самостоятелно право на пребиваване, произтичащо от член 12 от Регламент № 1612/68, както е тълкуван от Съда в Решение по дело Vaumbast и R, посочено по-горе, и че от март 2007 г. тя в действителност упражнява родителските права върху дъщеря си.

29 След като с решение от 16 ноември 2007 г. County Court отхвърля жалбата на г-жа Teixeira, тя обжалва това решение пред запитващата юрисдикция.

30 Пред тази юрисдикция г-жа Teixeira по-специално изтъква, че по силата на член 12 от Регламент № 1612/68 дъщеря ѝ има самостоятелно право на пребиваване в Обединеното кралство, че самата тя също има право на пребиваване в тази държава членка, понеже действително упражнява родителските права върху дъщеря си, и че за предоставянето на право на пребиваване съгласно посочения член 12 не се изисква детето или лицето, което упражнява родителските права върху него, да е в състояние да задоволява собствените си нужди.

31 Ответниците в главното производство поддържат, че понастоящем Директива 2004/38 определя условията, уреждащи правото на пребиваване в държавите членки на гражданите на Съюза и на членовете на техните семейства, така че упражняването на всеки вид право на пребиваване дори ако то произтича от член 12 от Регламент №1612/68, предполага, че съответните лица отговарят на

предвидените от тази директива условия за пребиваване. Тъй като самата г-жа Teixeira признава, че не отговаря на условията, с които членове 7 и 16 от посочената директива обвързват предоставянето на право на пребиваване, London Borough of Lambeth имала основание да направи извод, че г-жа Teixeira не е придобила подобно право и следователно не може да получи помощ за жилищно настаняване.

32 При условията на евентуалност ответниците в главното производство изтъкват, че макар г-жа Teixeira да може да черпи право на пребиваване от член 12 от Регламент № 1612/68 дори ако тя не отговаря на предвидените от Директива 2004/38 условия, подобно право предполага, че жалбоподателката в главното производство е в състояние да задоволява собствените си нужди, което в случая не е така. Впрочем предоставеното на родителя, упражняващ родителските права върху детето, право на пребиваване се погасявало, когато то навърши 18-годишна възраст. На последно място, след като г-жа Teixeira нямала качеството на работник, когато дъщеря ѝ започва обучението си, и впоследствие е работила само през кратки периоди, тя нямала основание да иска право на пребиваване, като се позовава единствено на обстоятелството, че дъщеря ѝ се обучава.

33 Court of Appeal (England & Wales) (Civil division), който вече е сезирал Съда с преюдициални въпроси, във връзка с които в един и същи ден с настоящото решение е постановено Решение по дело Ibrahim и Secretary of State for the Home Department (C-310/08, Сборник, стр. I-1065), отнасящо се до правото на пребиваване на родител, който няма качеството на гражданин на Съюза, но децата му са с датско гражданство и се обучават в Обединеното кралство, решава и в този случай да спре главното производство и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

„При обстоятелства, при които:

— гражданка на Съюза е дошла в Обединеното кралство,

- през определени периоди тя е работила в Обединеното кралство,

  - тя е престанала да работи, но не е напуснала Обединеното кралство,

  - тя не е запазила статута си на работник и няма нито право на пребиваване съгласно член 7 от Директива 2004/38 [...], нито право на постоянно пребиваване съгласно член 16 от същата директива,

  - детето на тази гражданка на Съюза е започнало обучението си в момент, в който тя не е работила, но е продължило обучението си в Обединеното кралство през периоди, в които тя е работила в Обединеното кралство,

  - гражданката на Съюза е лицето, което в действителност упражнява родителските права върху детето, и

  - гражданката на Съюза и детето ѝ не са в състояние да задоволяват собствените си нужди:
- 1) Гражданката на Съюза има ли право на пребиваване в Обединеното кралство само ако отговаря на условията, посочени в Директива 2004/38 [...]?

или

- 2) а) гражданката на Съюза има право на пребиваване съгласно член 12 от Регламент [...] № 1612/68 [...], както се тълкува от Съда, без да се изисква да отговаря на условията, посочени в Директива 2004/38 [...]?

и

- б) ако това е така, трябва ли тя да притежава както достатъчно средства, така че да не се превърне в тежест за системата за социално подпомагане на приемащата държава членка през предполагаемия период на своето пребиваване, така и пълно здравно застрахователно покритие в приемащата държава членка?

- в) ако това е така, за да има детето право на пребиваване съгласно член 12 от Регламент [...] № 1612/68 [...], както се тълкува от Съда, трябва ли то да е започнало обучението си към момент, в който гражданката на Съюза работи, или е достатъчно гражданката на Съюза да е работила през определени периоди, след като детето е започнало обучението си?

- г) погасява ли се правото на пребиваване на гражданката на Съюза като лице, упражняващо в действителност родителските права върху обучаващото се дете, когато детето навърши 18-годишна възраст?

- 3) Ако отговорът на първия въпрос е утвърдителен, различно ли е положението, когато, както в настоящия случай, детето започва обучението си преди датата, до която Директива 2004/38 [...] е трябвало да се транспонира в държавите членки, но майката не е започнала в действителност да

упражнява родителските права и не е поискала право на пребиваване на това основание преди март 2007 г., т.е. след датата, до която директивата е трябвало да бъде транспонирана?“

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос и по буква а) от втория въпрос

- 34 С първия въпрос и с буква а) от втория въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали при обстоятелства като тези в главното производство гражданинът на държава членка, който е бил нает на работа на територията на друга държава членка, в която детето му се обучава, може като родител, който в действителност упражнява родителските права върху това дете, да се позовава на право на пребиваване в последната държава членка единствено на основание член 12 от Регламент № 1612/68, без да е необходимо да отговаря на условията, определени в Директива 2004/38, или право на пребиваване може да му се признае само ако отговаря на посочените условия.
- 35 Съгласно член 12 от Регламент № 1612/68 децата на гражданин на държава членка, който е или е бил нает на работа на територията на друга държава членка, се допускат до общото образование в тази държава, курсовете за производствено и професионално обучение, както гражданите на тази държава, ако тези деца пребивават на нейна територия.
- 36 В Решение по дело *Baumbast и R*, посочено по-горе, във връзка с прогласеното в член 12 от Регламент № 1612/68 право на достъп до образование и при определени условия Съдът признава право на пребиваване на детето на работник мигрант или на бивш работник мигрант, когато това дете желае да продължи

обучението си в приемащата държава членка, както и съответстващо право на пребиваване в полза на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху това дете.

- 37 Така, на първо място, Съдът е постановил, че децата на гражданин на Съюза, които са се установили в държава членка, докато родителят им упражнява право на пребиваване в качеството на работник мигрант в тази държава членка, имат право да пребивават в нея, за да продължат общото си образование там съгласно член 12 от Регламент № 1612/68. В това отношение обстоятелството, че родителите на съответните деца междувременно са се развели и че родителят, упражнявал право на пребиваване в качеството на работник мигрант, повече не извършва икономическа дейност в приемащата държава членка, е ирелевантно (вж. в този смисъл Решение по дело *Baumbast* и *R*, посочено по-горе, точка 63).
- 38 На второ място, Съдът също така е постановил, че когато по силата на член 12 от Регламент № 1612/68 децата имат правото да продължат своето обучение в приемащата държава членка и съществува вероятност родителите, които упражняват родителските права върху тях, да изгубят своето право на пребиваване, отказът да се разреши на посочените родители да останат в приемащата държава членка по време на обучението на техните деца може да лиши последните от право, признато им от законодателя на Съюза (вж. в този смисъл Решение по дело *Baumbast* и *R*, посочено по-горе, точка 71).
- 39 След като в точка 72 от посоченото Решение по дело *Baumbast* и *R* Съдът припомня, че Регламент № 1612/68 трябва да се тълкува в светлината на изискването за зачитане на семейния живот, предвидено в член 8 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г., в точка 73 от същото решение той прави извод, че признатото с член 12 от споменатия регламент право на детето на работника мигрант да продължи образованието си при най-добрите възможни условия в приемащата държава членка неизбежно предполага, че посоченото дете има право да бъде придружено от лицето, което в действителност упражнява родителските права върху него, и следователно че това лице може да пребивава с него в посочената държава членка по време на обучението му.

- 40 От акта за преюдициално запитване е видно, че националната юрисдикция иска да се установи дали така признатото право на детето и на родителя, който упражнява в действителност родителските права върху него, се основава на прилагането единствено на член 12 от Регламент №1612/68 или на прилагане на член 10 във връзка с член 12 от същия регламент.
- 41 В последната хипотеза, като се има предвид, че споменатият член 10 е отменен и заменен с нормите на Директива 2004/38, запитващата юрисдикция иска да се установи дали тълкуването в Решение по дело *Vaubast и R*, посочено по-горе, се прилага и след влизането в сила на Директива 2004/38, и дали правото на пребиваване на лицето, което в действителност упражнява родителските права върху детето, занапред зависи от установените от тази директива условия за упражняване на правото на пребиваване.
- 42 Що се отнася до лице като жалбоподателката в главното производство, което е престанало да работи и не е запазило качеството на работник, тези условия произтичат от член 7, параграф 1, буква б) от Директива 2004/38, съгласно който гражданин на държава членка има право да пребивава на територията на друга държава членка за срок, по-дълъг от три месеца, без да упражнява икономическа дейност, ако притежава достатъчно средства за себе си и за членовете на семейството си и пълно здравно застрахователно покритие в приемащата държава членка.
- 43 В този контекст следва да се провери дали, както поддържат г-жа Teixeira, португалското правителство, Комисията на Европейските общности и Надзорният орган на ЕАСТ, дори след влизането в сила на Директива 2004/38 член 12 от Регламент № 1612/68 позволява на лицето, което в действителност упражнява родителските права върху детето на работник мигрант, обучаващо се на територията на приемащата държава членка, да се признае право на пребиваване в тази държава.

- 44 На първо място, правото на децата на работниците мигранти на равно третиране от гледна точка на достъп до образование съгласно член 12 от Регламент № 1612/68 е на разположение само на децата, пребиваващи на територията на държавата членка, в която е или е бил нает един от родителите им.
- 45 Така достъпът до образование зависи от предварителното установяване на детето в приемащата държава членка. Както отбелязва генералният адвокат в точка 39 от своето заключение, децата, установили се в приемащата държава членка в качеството си на членове на семейството на работник мигрант, а също и детето на работник мигрант, което, както дъщерята на г-жа Теixeira в главното производство, пребивава от раждането си в държавата членка, в която баща му или майка му е или е бил(а) нает(а) на работа, могат да се позовават на правото на достъп до образование в тази държава.
- 46 Обратно на поддържаното от London Borough of Lambeth, както и от правителствата на Обединеното кралство и на Кралство Дания, тълкуването на член 12 от Регламент № 1612/68 от Съда в Решение по дело Baumbast и R, посочено по-горе, позволява на детето да се признае самостоятелно право на пребиваване във връзка с правото му на достъп до образование. В частност упражняването на правото на достъп до образование не е било поставено в зависимост от условието детето да запази през цялото времетраене на обучението си специално право на пребиваване по силата на член 10, параграф 1, буква а) от посочения регламент, когато тази разпоредба е била все още в сила.
- 47 В точки 21—24 от Решение от 4 май 1995 г. по дело Gaal (C-7/94, Recueil, стр. I-1031) Съдът отхвърля доводите, че е налице тясна връзка между членове 10 и 11 от Регламент № 1612/68, от една страна, и член 12 от същия регламент, от друга, така че с последната разпоредба право на равно третиране от гледна точка на достъп до образование в приемащата държава членка се предоставяло само на децата, отговарящи на посочените в членове 10 и 11 условия. В точка 23 от споменатото Решение по дело Gaal Съдът изрично отбелязва, че член 12 изобщо не препраща към членове 10 и 11.

- 48 Всъщност би било в разрез с контекста, в който се вписва член 12 от Регламент № 1612/68, както и с преследваните от този член цели, ако упражняването на правото на достъп до образование се обуслови от съществуването на отделно право на пребиваване на детето, преценявано с оглед на други разпоредби от същия регламент (вж. в този смисъл Решение по дело Gaal, посочено по-горе, точка 25).
- 49 Ето защо, след като е придобито правото на достъп до образование, което детето черпи от член 12 от посочения регламент на основание на установяването си на територията на държавата членка, в която е или е бил нает един от родителите му, детето продължава да има право на пребиваване и това право повече не може да се поставя под въпрос поради неспазване на посочените в член 10 от същия регламент условия.
- 50 На второ място, правото на децата на равно третиране по отношение на достъпа до образование не зависи от това дали техният баща или майка им запазва качеството на работник мигрант в приемащата държава членка. Както е видно от самия текст на споменатия член 12, това право не се ограничава до децата на работниците мигранти, а се прилага и спрямо децата на бившите работници мигранти.
- 51 Впрочем в точка 69 от Решение по дело Baumbast и R, посочено по-горе, Съдът изрично отбелязва, че целта на член 12 от Регламент № 1612/68 в частност е да гарантира, че децата на работник, който е гражданин на държава членка, могат — дори ако последният повече не работи в приемащата държава членка — да започнат и евентуално да завършат обучението си в последната държава.
- 52 Според постоянната съдебна практика член 12 от Регламент № 1612/68 изисква единствено детето да е живяло с родителите си или с един от тях в държава членка докато поне един от неговите родители пребивава там в качеството на работник (Решение от 21 юни 1988 г. по дело Brown, 197/86, Rescueil, стр. 3205, точка 30 и Решение по дело Gaal, посочено по-горе, точка 27).

- 53 Така член 12 от Регламент № 1612/68 трябва да се прилага самостоятелно спрямо разпоредбите на правото на Съюза, които уреждат изрично условията за упражняване на правото на пребиваване в друга държава членка.
- 54 Самостоятелността на член 12 от Регламент № 1612/68 спрямо отменения понастоящем член 10 от същия регламент е в основата на практиката на Съда, припомнена в точки 37—39 от настоящото решение, и не се поставя под въпрос с влизането в сила на Директива 2004/38.
- 55 London Borough of Lambeth, както и правителствата на Обединеното кралство и на Кралство Дания поддържат, че от момента на влизане в сила на Директива 2004/38 тя представлява единственото основание за условията, уреждащи упражняването на правото на пребиваване в държавите членки за гражданите на Съюза и за членовете на техните семейства, и че следователно от член 12 от Регламент № 1612/68 повече изобщо не може да се изведе право на пребиваване.
- 56 В това отношение няма никакво обстоятелство, което да дава основание да се смята, че с приемането на Директива 2004/38 общностният законодател е възнамерявал да измени обхвата на посочения член 12, както е тълкуван от Съда, за да ограничи занапред нормативното му съдържание единствено до право на достъп до образование.
- 57 В този контекст е важно да се подчертае, че за разлика от членове 10 и 11 от Регламент № 1612/68 член 12 от същия не е нито отменен, нито дори изменен с Директива 2004/38. Следователно законодателят на Съюза не е имал намерение с тази директива да въведе ограничения в приложното поле на въпросния член 12, както е тълкуван от Съда.

- 58 Това тълкуване се потвърждава от факта, че от подготвителните работи във връзка с Директива 2004/38 е видно, че тя е замислена така, че да бъде съгласувана с Решение по дело Vaumbast и R, посочено по-горе (COM(2003) 199 окончателен, стр. 7).
- 59 Освен това, ако с влизането в сила на Директива 2004/38 член 12 от Регламент № 1612/68 трябваше да се тълкува като предоставящ единствено право на равно третиране по отношение на достъпа до образование, без изобщо да предвиди право на пребиваване в полза на децата на работниците мигранти, с влизането в сила на тази директива неговото запазване би било излишно. Всъщност член 24, параграф 1 от последната предвижда, че всички граждани на Съюза, които пребивават на територията на приемащата държава членка, се ползват с третиране, еднакво с третирането на гражданите на тази държава членка в рамките на обхвата на приложение на Договора, а в това отношение е постановено, че достъпът до образование попада в приложното поле на правото на Съюза (вж. по-специално Решение от 13 февруари 1985 г. по дело Gravier, 293/83, Recueil, стр. 593, точки 19 и 25).
- 60 На последно място, следва да се отбележи, че съгласно съображение 3 от Директива 2004/38 целта на последната по-конкретно е да се опрости и укрепи правото на свободно движение и пребиваване на всички граждани на Съюза (вж. в този смисъл Решение от 25 юли 2008 г. по дело Metock и др., C-127/08, Сборник, стр. I-6241, точка 59). При обстоятелства като тези в главното производство обаче, ако прилагането на член 12 от Регламент № 1612/68 се обуслови от спазването на предвидените в член 7 от тази директива условия, това би довело до поставяне на правото на пребиваване на децата на работниците мигранти в приемащата държава членка с оглед започване или продължаване на образованието им там и на правото на пребиваване на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху тях, в зависимост от по-строги условия от приложимите за тях, преди споменатата директива да влезе в сила.
- 61 Следователно на първия въпрос и на буква а) от втория въпрос следва да се отговори, че гражданинът на държава членка, който е бил нает на работа на територията на друга държава членка, в която детето му се обучава, при обстоятелства като тези в главното производство може като родител, който в действителност упражнява родителските права върху това дете, да се позовава

на право на пребиваване в приемащата държава членка единствено на основание член 12 от Регламент № 1612/68, без да е необходимо да отговаря на условията, определени в Директива 2004/38.

По буква б) от втория въпрос

62 С буква б) от втория въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете, упражняващо правото си на обучение съгласно член 12 от Регламент № 1612/68, зависи от условието този родител да притежава както достатъчно средства, така че да не се превърне в тежест за системата за социално подпомагане на тази държава членка през периода на своето пребиваване, така и пълно здравно застрахователно покритие в тази държава.

63 London Borough of Lambeth, както и правителствата на Обединеното кралство и на Кралство Дания поддържат, че в Решение по дело *Baumbast и R*, посочено по-горе, възможността родителите да се ползват от право на пребиваване на основание член 12 от Регламент № 1612/68, е призната единствено поради особените обстоятелства в двете дела, по които е постановено това решение, при които е било изпълнено условието гражданите на Съюза да разполагат с достатъчно средства за себе си и за членовете на своето семейство. Ето защо посочената съдебна практика не можела да се приложи в случаи, при които това условие не е изпълнено.

64 Тези доводи обаче не могат да се приемат.

65 В едното от делата, по които е постановено Решение по дело *Baumbast и R*, посочено по-горе, г-н *Baumbast*, баща на децата, чието право на пребиваване в приемащата държава членка на основание член 12 от Регламент № 1612/68 се поставя под въпрос, несъмнено е разполагал със средства, които позволяват на него и на семейството му да не бъдат тежест за системата за социално подпомагане на тази държава. Въпросът, дали г-н *Baumbast* е бил в състояние

да задоволява собствените си нужди, обаче се засяга едва в рамките на третия въпрос, поставен от запитващата юрисдикция в конкретно отнасящото се до него дело, във връзка с правото му на пребиваване с оглед на член 18 ЕО и на Директива 90/364/ЕИО на Съвета от 28 юни 1990 година относно правото на пребиваване (ОВ L 180, стр. 26).

- 66 За сметка на това отговорите на Съда на първите два преюдициални въпроса относно правото на пребиваване на децата и на майка им, която упражнява родителски права върху тях, се основават не на икономическата самостоятелност на посочените лица, а на факта, че целта на Регламент № 1612/68, а именно свободното движение на работници, изисква оптимални условия за интегриране на семейството на работника в приемащата държава членка и че да се откаже на родителите, упражняващи родителските права върху децата, възможността да останат в приемащата държава членка по време на обучението на последните, може да ги лиши от право, което законодателят на Съюза им е признал (Решение по дело *Baumbast и R*, посочено по-горе, точки 50 и 71).
- 67 Във всеки случай — доколкото в точка 74 от Решение по дело *Baumbast и R*, посочено по-горе, Съдът припомня, че предвид контекста на Регламент № 1612/68 и преследваните от него цели, и по-специално член 12 от него, този член не може да бъде тълкуван ограничително и не трябва да бъде лишен от полезното си действие — въз основа на това решение не може да се поддържа, че предоставянето на разглежданото право на пребиваване зависи от условие за финансова самостоятелност, тъй като Съдът в никакъв случай, дори имплицитно, не е основал разсъжденията си на подобно условие.
- 68 Тълкуването, че правото на пребиваване в приемащата държава членка на децата, които се обучават там, и на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху тях, не е поставено в зависимост от условието за притежаване на достатъчно средства и пълно здравно застрахователно покритие, се подкрепя от член 12, параграф 3 от Директива 2004/38, според който отпътуването на гражданина на Съюза или неговата смърт не води до загуба на правото на пребиваване на неговите деца или на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху децата, независимо от националността им, ако децата пребивават в приемащата държава членка и са записани в учебно заведение с цел да учат в него, до приключването на тяхното обучение.

69 Макар да не е приложима към спора в главното производство, тази разпоредба разкрива особеното значение, което Директива 2004/38 отдава на положението на децата, обучаващи се в приемащата държава членка, и на родителите, които упражняват родителските права върху тях.

70 Ето защо на буква б) от втория въпрос следва да се отговори, че правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете, упражняващо правото си на обучение съгласно член 12 от Регламент № 1612/68, не зависи от условието този родител да притежава както достатъчно средства, така че да не се превърне в тежест за системата за социално подпомагане на тази държава членка през периода на своето пребиваване, така и пълно здравно застрахователно покритие в тази държава.

По буква в) от втория въпрос

71 С буква в) от втория въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете на работник мигрант, обучаващо се в тази държава, зависи от условието към момента, когато това дете е започнало обучението си, един от родителите му да извършва професионална дейност като работник мигрант в посочената държава членка.

72 Според текста на член 12 от Регламент № 1612/68, той се прилага както спрямо децата, чийто родител „е нает“ на територията на приемащата държава членка, така и спрямо децата, чийто родител „е бил нает“ там. В текста на въпросния член не се посочва нито че приложното му поле се ограничава до положенията, в които един от родителите на детето има качеството на работник мигрант в конкретния момент, когато това дете е започнало обучението си, нито че децата на бившите работници мигранти имат само право на ограничен достъп до образование в приемащата държава членка.

73 Както бе посочено в точка 50 от настоящото решение, правото на достъп на детето до образование съгласно посочения член 12 не зависи от запазването на качеството на работник мигрант на съответния родител. Следователно децата на бившите работници мигранти могат да се позовават на правата, произтичащи от член 12, също както децата на гражданите на Съюза, които имат качеството на работници мигранти.

74 С оглед на напомнената в точка 37 от настоящото решение съдебна практика е достатъчно детето, което се обучава в приемащата държава членка, да се е установило в последната докато един от родителите му упражнява там право на пребиваване в качеството на работник мигрант. Ето защо правото на детето да пребивава в тази държава, за да се обучава там съгласно член 12 от Регламент № 1612/68, и вследствие на това правото на пребиваване на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху това дете, следователно не може да зависи от условието към момента, когато посоченото дете е започнало обучението си, един от родителите му да упражнява професионална дейност като работник мигрант в приемащата държава членка.

75 Поради това на буква в) от втория въпрос следва да се отговори, че правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете на работник мигрант, обучаващо се в тази държава, не зависи от условието към момента, когато това дете е започнало обучението си, един от родителите му да извършва професионална дейност като работник мигрант в посочената държава членка.

По буква г) от втория въпрос

76 С буква г) от втория въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете на работник мигрант, обучаващо се в тази държава, се погасява при навършване на пълнолетие от детето.

- 77 От преписката пред Съда е видно, че въпросът за отражението, което има пълнолетието на детето върху правото на пребиваване на родителя му в качеството на лице, което в действителност упражнява родителските права върху него, се поставя поради обстоятелството, че при подаване на молбата за получаване на помощ за жилищно настаняване дъщерята на г-жа Teixeira е на 15 години и междувременно навършва 18 години, т.е. става пълнолетна съгласно действащото в Обединеното кралство законодателство. Този въпрос трябва да се разгледа в светлината на член 12 от Регламент № 1612/68, тъй като споменатата разпоредба — видно от отговора на първия въпрос и на буква а) от втория въпрос — допуска в полза на лице в положението на г-жа Teixeira да се обоснове право на пребиваване.
- 78 На първо място, следва да се отбележи, че навършването на пълнолетие няма пряко отражение върху правата, които член 12 от Регламент № 1612/68, както е тълкуван от Съда, предоставя на детето.
- 79 Всъщност предвид техния предмет и цел както предвиденото в член 12 от Регламент № 1612/68 право на достъп до образование, така и неразривно свързаното с него право на пребиваване на детето се запазват, докато същото завърши обучението си.
- 80 Доколкото съгласно установената съдебна практика в приложното поле на член 12 от Регламент № 1612/68 се включва и висшето образование (вж. по-специално Решение от 15 март 1989 г. по дело Echternach и Moritz, 389/87 и 390/87, Recueil, стр. 723, точки 29 и 30, както и Решение по дело Gaal, посочено по-горе, точка 24), моментът, в който детето завършва образованието си, може да бъде и след като то навърши пълнолетие.
- 81 В посоченото по-горе Решение по дело Gaal Съдът се произнася по въпроса дали понятието „дете“ по смисъла на член 12 от Регламент № 1612/68 се ограничава до децата, които са на възраст под 21 години или са издържани от работника мигрант, за да се прецени дали детето на такъв работник, което е на 21 или повече години и повече не е издържано от последния, може да изтъкне прогласеното в този член право на равно третиране във връзка с предоставянето на помощ за обучение.

- 82 След като в точка 24 от посоченото по-горе Решение по дело Gaal Съдът припомня, че прогласеният в член 12 от Регламент № 1612/68 принцип на равно третиране изисква детето на работник мигрант да може да продължи обучението си с цел да го завърши с успех, в точка 25 от същото решение той постановява, че член 12 обхваща финансовите помощи, от които могат да се ползват студентите, намиращи се в напреднал стадий от обучението си, дори ако те вече са навършили 21 или повече години и повече не са издържани от своите родители.
- 83 Според тази съдебна практика да се постави прилагането на посочения член 12 в зависимост от възрастова граница или от статут на дете на издръжка, би било в разрез не само с буквата, но и с духа на тази разпоредба (Решение по дело Gaal, посочено по-горе, точка 25).
- 84 На второ място, следва да се провери дали обстоятелството, че произтичащите от член 12 от Регламент № 1612/68 права за детето така са били признати, без изискване за възраст, на пълнолетни деца или на деца, които повече не са издържани от работника мигрант, позволява на полагащия грижи за пълнолетно дете родител да пребивава с него в приемащата държава членка до края на обучението му.
- 85 В точка 73 от Решение по дело Baumbast и R, посочено по-горе, Съдът постановява, че правото на детето на работник мигрант да продължи образованието си при най-добрите възможни условия в приемащата държава членка би било накърнено ако лицето, което в действителност упражнява родителските права върху детето, не може да пребивава с него в посочената държава членка по време на обучението му.
- 86 Макар да се счита, че навършилото пълнолетие дете поначало е в състояние да задоволява собствените си нужди, правото на пребиваване на родителя, който упражнява родителските права върху дете, упражняващо правото си на обучение в приемащата държава членка, все пак може да се запази и след навършването на пълнолетие, ако детето все още има нужда от присъствието и грижите на този

родител, за да може да продължи и завърши обучението си. Запитващата юрисдикция следва да прецени дали това действително е така в главното производство.

- 87 Ето защо на буква г) от втория въпрос следва да се отговори, че правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете на работник мигрант, обучаващо се в тази държава, се погасява при навършване на пълнолетие от детето, освен ако детето все още има нужда от присъствието и грижите на този родител, за да може да продължи и завърши обучението си.

По третия въпрос

- 88 Запитващата юрисдикция поставя този въпрос единствено в случай че на първия въпрос се отговори утвърдително, т.е. ако лице в положението на г-жа Teixeira може да се позове на право на пребиваване единствено на основание на Директива 2004/38.
- 89 Предвид отговора на първия въпрос и на буква а) от втория въпрос не следва да се отговаря на третия въпрос.

По съдебните разноски

- 90 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството

пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (голям състав) реши:

- 1) Гражданинът на държава членка, който е бил нает на работа на територията на друга държава членка, в която детето му се обучава, при обстоятелства като тези в главното производство може като родител, който в действителност упражнява родителските права върху това дете, да се позовава на право на пребиваване в приемащата държава членка единствено на основание член 12 от Регламент (ЕИО) № 1612/68 на Съвета от 15 октомври 1968 година относно свободното движение на работници в Общността, изменен с Регламент (ЕИО) № 2434/92 на Съвета от 27 юли 1992 г., без да е необходимо да отговаря на условията, определени в Директива 2004/38 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО.
- 2) Правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете, упражняващо правото си на обучение съгласно член 12 от Регламент № 1612/68, не зависи от условието този родител да притежава както достатъчно средства, така че да не се превърне в тежест за системата за социално подпомагане на тази държава членка през периода на своето пребиваване, така и пълно здравно застрахователно покритие в тази държава.
- 3) Правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете на

работник мигрант, обучаващо се в тази държава, не зависи от условието към момента, когато това дете е започнало обучението си, един от родителите му да извършва професионална дейност като работник мигрант в посочената държава членка.

- 4) Правото на пребиваване в приемащата държава членка на родителя, който в действителност упражнява родителските права върху дете на работник мигрант, обучаващо се в тази държава, се погасява при навършване на пълнолетие от детето, освен ако детето все още има нужда от присъствието и грижите на този родител, за да може да продължи и завърши обучението си.**

Подписи